

הלכות דעות פרק ז

א. המרגל בחברו עובר בלא תעשה, שנאמר "לא-תלך רכיל בעמך" (ויקרא יט, טז). ואף על פי שאין לוקין על לאו זה, עוון גדול הוא וגורם להרג נפשות רבות מישראל; לכן נסמך לו, "לא תעמד על-דם רעך" (שם). צא ולמד, מה ארע לדואג האדומי.

ב. איזה הוא רכיל זה שהוא טוען דברים והולך מזה לזה ואומר כך וכך אמר פלוני, כך וכך שמעתי על פלוני: אף על פי שהוא אומר אמת, הרי זה מחריב את העולם.

ג. יש עוון גדול מזה עד מאוד והוא בכלל לאו זה, והוא לשון הרע; והוא המספר בגנות חברו, אף על פי שאמר אמת. אבל האומר שקר, מוציא שם רע על חברו נקרא. אבל בעל לשון הרע זה שיושב ואומר כך וכך עשה פלוני, וכך וכך היו אבותיו, וכך וכך שמעתי עליו, ואומר דברים שלגנאי: על זה הכתוב אומר, "יכרת ה', כל-שפתי חלקות לשון, מדברת גדולות" (תהילים יב, ד).

ד. אמרו חכמים, על שלוש עברות נפרעין מן האדם בעולם הזה, ואין לו חלק לעולם הבא עבודה זרה, וגלוי עריות, ושפיכות דמים; ולשון הרע, כנגד כלם. ועוד אמרו חכמים, כל המספר בלשון הרע כאלו כפר בעיקר, שנאמר "אשר אמרו, ללשננו נגביר שפתינו אתנו: מי אדון, לנו" (תהילים יב, ה). ועוד אמרו חכמים, שלושה לשון הרע הורגת האומרו, והמקבלו, וזה שאומרים עליו; והמקבלו, יותר מן האומרו.

ה. ויש שם דברים שהן אבק לשון הרע. פיצד: מי יאמר לפלוני, שיהיה כמות שהוא עתה; או שיאמר שתקו מפלוני, איני רוצה להודיע מה ארע ומה היה; וכיוצא בדברים האלו. וכן המספר בטובת חברו בפני שונאיו הרי זה אבק לשון הרע, שזה גורם להם שיספרו בגנותו; ועל ענין זה אמר שלמה, "מברך רעהו, בקול גדול בבקר השפים: קללה, תחשב לו" (משלי כז, יד) שמתוך טובתו, בא לידי רעתו.

ו. וכן המספר בלשון הרע דרך שחוק ודרך קלות ראש, כלומר שאינו מדבר בשנאה הוא ששלמה אומר, "כמתלהלה, היתה זקים חצים ומות . . . ואמר, הלא-משחק אני" (משלי כו, יח-יט). וכן המספר בלשון הרע דרך רמיות, והוא שיספר לתמו כאלו אינו יודע שדבר זה לשון הרע הוא, אלא כשממחין בו, אומר איני יודע שאלו מעשיו שלפלוני או שזה לשון הרע.

ז. אחד המספר בלשון הרע בפני חברו, או שלא בפניו; והמספר דברים שגורמין אם נשמעו איש מפי איש, להזיק חברו בגופו או בממונו, אפלו להצר לו או להפחידו הרי זה לשון הרע. ואם נאמרו דברים אלו בפני שלושה, כבר נשמע הדבר ונודע, ואם ספר הדבר אחד מן השלושה פעם אחרת, אין בו משום לשון הרע והוא שלא יתכון להעביר הקול, ולגלותו יותר.

ח. כל אלו הם בעלי לשון הרע, שאסור לדור בשכונתם, וכל שכן לישוב עמהן, ולשמע דבריהם. ולא נחתם גזר דין על אבותינו במדבר, אלא על לשון הרע בלבד.

ט. הנוקם את חברו עובר בלא תעשה, שנאמר "לא-תקם"

(ויקרא יט, יח). וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינּוּ לֹקֶה, דַּעַה רָעָה הִיא עַד מְאוּד ; אֲלֹא רְאוּי לְאָדָם לְהִיּוֹת מַעֲבִיר עַל כָּל דְּבָרֵי הָעוֹלָם שֶׁהַכֹּל אֵצֶל הַמְּבִינִים דְּבָרֵי הֶבֶל וְהַבָּאִי, וְאֵינָן כְּדָאִי לְנֶקֶם עֲלֵיהֶם.

י. פִּיצַד הִיא הַנְּקִימָה: אָמַר לוֹ חֲבֵרוֹ הַשְּׂאִילָנִי קִרְדָּמָךְ, אָמַר לוֹ אֵינִי מִשְׂאִילָךְ; לְמַחֵר צָרָךְ לְשֹׂאֵל מִמֶּנּוּ, אָמַר לוֹ הַשְּׂאִילָנִי קִרְדָּמָךְ, אָמַר לוֹ אֵינִי מִשְׂאִילָךְ, כְּדָרָךְ שֶׁלֹּא הַשְּׂאִילָתָנִי כְּשֶׁשְּׂאִילָתִי מִמֶּךָ הָרִי זֶה נֹקֶם. אֲלֹא כְּשִׁיבּוֹא לְשֹׂאֵל, יִתֵּן בְּלֵב שָׁלֵם וְלֹא יִגְמַל לוֹ כְּאִשֶּׁר גָּמְלוֹ; וְכֵן כָּל כְּיוּצָא בָּאֵלּוּ. וְכֵן אָמַר דָּוִיד בְּדַעוֹתָיו הַטּוֹבוֹת, "אִם-גָּמַלְתִּי, שׁוּלְמִי רָע" (תהילים ז, ה).

יא. וְכֵן כָּל הַנוֹטֵר לְאַחַד מִיִּשְׂרָאֵל עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְלֹא-תִטֹּר אֶת-בְּנֵי עַמֶּךָ" (ויקרא יט, יח). פִּיצַד: רְאוּבֵן שֶׁאָמַר לְשִׁמְעוֹן שָׂכָר לִי בֵּית זֶה, אוֹ הַשְּׂאִילָנִי שׁוֹר זֶה, וְלֹא רָצָה שִׁמְעוֹן; לִיָּמִים צָרָךְ שִׁמְעוֹן לְרְאוּבֵן לְשֹׂאֵל מִמֶּנּוּ אוֹ לְשֹׁכֵר, וְאָמַר לוֹ רְאוּבֵן הֵא לָךְ, הָרִינִי מִשְׂאִילָךְ, וְאֵינִי כְּמוֹתְךָ, וְלֹא אֲשַׁלֵּם לָךְ כְּמַעֲשֶׂיךָ הָעוֹשֶׂה כְּזֶה, עוֹבֵר בְּ"לֹא תִטֹּר".

יב. אֲלֹא יִמָּחֶה הַדָּבָר מִלְּבֹו וְלֹא יִטְרַנּוּ, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהוּא נוֹטֵר אֶת הַדָּבָר וְזוֹכְרוֹ, שֶׁמָּא יָבוֹא לְנֶקֶם. לְפִיכָךְ הַקְּפִידָה תוֹרָה עַל הַנְּטִירָה, עַד שִׁימָּחֶה הָעוֹוֹן מִלְּבֹו כָּלֵל וְלֹא יִזְכְּרֶנּוּ; וְזוֹ הִיא הַדַּעָה הַנְּכוֹנָה שֶׁאִפְשָׁר שְׂיִתְקִים בָּהּ יִשׁוּב הָאָרֶץ, וּמִשָּׂאֵן וּמִתַּנָּן שְׁלִבָנִי אָדָם זֶה עִם זֶה.